

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Manfred Magnusson*
Härad: *Boälvne* Berättare: *" " Frängsta*
Socken: *Marum* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1964* Född år *1891* i *Marum*

Ungdomens sammankomster och nöjesliv. s. 1-42 LUF 123
(foto sid. 42; neg. saknas)

Da en gosse eller flicka blivit konfirmerad, eller som det sades "läst fram se", ansågs barnen vara förbi. De borde nu kunna själva försörja sig och ansågs därför vara pädiga att taga tjänst som dräng eller piga, eller att försöka sig på något yrke. Många hade redan som lätsgosse, lilledräng, barnpiga eller lillpiga gjort sitt inträde i förvärsarbete. Efter konfirmationen kunde de taga helårsanställning och ansågs därför snart vara vuxna.

Detta om barnen kommo från hantverk, torp eller småbrukarhem, kommo de från gedigna bondehem togo^{de} ojärna tjänst utan hemmet.

Det blev för dem att helt deltaga i arbetet på gården. For de många barn gav sig kanske någon eller några i väg till Amerika.

1. Någon gång hände det en syskonskara stannade

för gott vid hemmet. Efter frälsningens framförelse
drevs gårdarna som stekbaser. Lilla system utföll
mindre väl på många ställen. Syskonen gick
in efter år i sina sysslor på gården, de blev skyg-
ga och originella, de hade ju inget egentligt mål
att sträva mot.

Efter konfirmationen började gossarna
gå i långbyxor och mer och mer lägga sig till
med de vuxnas vanor och ovanor. Flickorna satte
upp sin hårplåta i knut och kläddes sig allt
mer som de vuxna flickorna.

I fråga om några övergående barndomens lekar mer
och mer, de äldre sammankomster blev mera locka-
ande.

Förblev de ogifta kunde deras ungdomstid följä
tills trettio år, kanske något längre, men efter
2. trettiofem år var de förgämla att delta i spelman-

tynga äringarnas nöjen. Gifte de sig tog ungdoms-
tiden slut, de fick ju en hel del annat att tänka på.
vidare ansågs det inte riktigt passande att
gifta människor deltog i de ungas nöjen. Det
sades att de gifta hade "slagit benen av sig" alltså
skulle de hålla sig hemma och inte springa
ute med de ogifta.

Byns eller traktens ungdomar samla-
des på vissa ställen till lek och dans. Det var
isynnerhet torparens och hantverkarens ungdom
som var livligast. Böndernes söner och döttrar
hölls strängare i tukt. Bönderna voro mera
konserverativa, många av dem ansåg dans vara
syndigt, endast vid högtidliga tillfällen som
bröllop o. d. kunde dans förekomma i bondehemmet.

3. Trots allt smög sig dock en och annan bond-
pojke eller flicka ut till lekplatsen, trotsande

föräldrasnäs färdningar. Dock voro många
bondeungdomar medvetna om sin börd, från
ägare av i mantal satt jord, och höllo sig för
bra att roa sig med torpare och backstugebarn.

Under byordningens tid kunde det hända
att om någon torpare eller backstugeägare allt
för ofta upplät sin stuga åt ungdomen, kunde
vederbörande få en varning från bystämman
då dylika tillställningar ansågs inuika menligt
på de ungas fostran. Bystadgan bestämde nämligen
att byns hemmanägare skulle utöva tillsyn
över byns torpare, båtmän, backstugefolk
inhyresfolk o. d.

Ännu fram mot sekelskiftet hände
det att barnen samlades i någon bonde eller
torparestuga, där de äldre tillät dem att leka
och roa sig. I de flesta fall lektes så kallade

sitt lekar. En ledare utiogs och barnen slogo sig
ner på stolar och soffor runt om i stugan.

Bland lekar förekom tex. "Byta gårdar".

En ledaren fick varje barn namn efter en gård
i byn, dock var det en som skulle vara utan
gårdsmann. Då ropade ledaren: "Storre gård och
södergård byter plats!" Det gälde nu för den
som var utan gårdsmann att lägga beslag
på en av platserna då den innehavare sprang
upp för att byta, lyckades det fick han det gårdsmann
namn som tillhörde den erövrade platsen, om
inte fick han försöka på nytt. Den som mist
sin plats, blev utan gårdsmann och fick då
försöka eröbra en annan. I ett oberäknat ögon-
blick ropade ledaren: "Hela världen byter gårdar!"

5, Då blev det ett fastligt springande i stugan för alla
skulle nu byta, ingen fick sitta på sin föra

plats. Nu blev det för den gärdlöse att passa på när allt var överständigt fanns det en som var utan namn och så fortsattes liken tills man tröttnat på den och böijade med någon annan.

På i forna tider inga tändstickor fanns gjorde man upp eld med stål och flinta, detta kunde ibland bli lite tidsödande, därför tog man en träsko och gick till någon nabo, som hade eld i spisen och fick några glöd i skon, varmed man sedan gjorde upp eld i den egna spisen. Detta låg till grund för en lek som kallades "låna eld".

Om barnen sutto runt om i stugan, någon av dem tog en träsko och gick till en av de sittande: "Får jag låna lite eld?" sade han eller hon. Svaret blev: "Gå till min nabo!" Så blev

6. det att fortsätta till nästa sittande med samma

fråga o. s. v. Du var det så att för varje gång vederbörande frågade efter eld skulle två eller flera av de sittande byta plats. Det gälde då för den länesökande att kasta träskor och lägga beslag på en plats, lyckades det, fick den som blev utan plats ta träskor och börja sin länevandring, lyckades det inte, var det att fortsätta med träskor.

En annan lek kallades "sälja väv". Den tillgick så att ledaren gick runt och frågade var och en om de ville köpa väv, då köpet var avgjort sade ledaren: "Om en stund kommer jag tillbaka och då vill jag ha betalt för väven, men då får du inte säga någonting, å du får varken grina (skratta), flina eller visa tänderna". Då började ledaren med den förste. "Jag vill ha betalt för väven som jag sålde till dig! Har du inga pengar

så kan du väl låna." o. s. v. Det gällde för ledaren att prata på och för köparen att med nickningar och gester svara och hålla sig allvarsam, vilket i de flesta fall misslyckades och pant fick ges till ledaren.

En annan liknande lek var "fruns penning". Ledaren gick omkring till var och en, tog vederbörligt i handen och sade: "Här är en penning som frun skickade, du får köpa vad du vill utan svart och vitt och säga vad du vill utom jae å näe. När alla fått fruns penning började ledaren med den förste: "Vad köpte du för fruns penning?" Det gällde för den tillfrågande att inte försäga sig, om så skedde blev det att ge pant.

Fid dessa så kallade pantlekar, skulle alltså då någon rådde gå i fällan, pant angivas.

8. Denna kunde bestå av en nadsduk en kniv.

en ring el. d. Så leken avslutats skulle man göra
"skäl för panten". Hedaren tog en pant, höll den
dödd bakom sig och sade: "Vad skall den göra,
som denna panten äger?" Någon kunde då före-
slå: "Han ska stå på huvudet". Var pantägaren
obekant med leken kunde han bli förbryllad,
men det var alltid någon tillhands att hjälpa.
Pekade på en yrk i golvet och på den kunde då
pantägaren ställa sig. En annan kunde på till-
uppgift att säga sju lögnar. Var ägaren klipsk
kunde han säga: "Det i tter sju kräkor på taket
å gal som gökar". En annan uppgift kunde
bestå i att göra tre quisar i en träsko". Ägaren
till panten tog en träsko, höll den upp till
munnen och sade: "Öff, öpp, öpp" så hade han
gjort skäl för panten. Så fortgick leken med
9. mer eller mindre lustiga uppdrag för pantägarna.

Många andra leker var att välja på säson: "Skitt
skugg kommer lastat", "gämma ringen o. a.

Ibland kunde olika slag av ringleken förekomma

Dessa så kallade "stueleker" förekom mest om
vinterkvällarna, på dagen hade man kälk-
backen, skidskoåkning o. d.

Under sommaren lektes för det mesta utom-
hus med leker såsom: "Datten", den tillgick så
att en deltagare genom lottning utsågs att ha
datten. Denne skulle sedan springa fatt i någon
av den stängrade barnaskaren och med en klogg
på axeln överläta datten till denne och sedan
denne i sin tur till någon annan o. s. v.

Vidare förekom kura gämma, hoppa back, springa
kapp, länghopp o. s. v.

Vid den lottning som förekom då den som skulle
10. ha datten" eller tjuga leken utsågs, ställde sig

barnen i ring och följande ramsa lästes upp
av någon av dem, samtidigt pekande för varje
ord på en av deltagarna: "Mamma pappa jag är
sjuk linda mig i sockerduk, bind med blåa
band gör så gott ni kan." Den som blev träffad
av rita ordet skulle då böja leken.

Andra ramsor var: "Sjängel i kaka kuckel i make
du slapp.

"Eborn peborn kaka knapp du slapp"

Den som i dessa två ramsor träffades av ordet
"slapp", blev fri och ramsan upprepades tills endast
en deltagare var kvar, som då hade att böja leken.

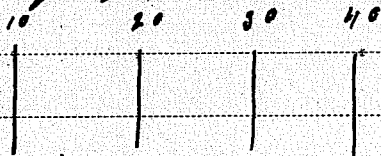
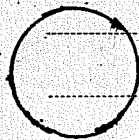
Så någon av barnen trättmat eller gjöt
sin tribut i leken sådes "pax". Han eller hon
paxade sådesman (Detta ord är ju det latinska
ordet för fred. Hur hade detta hamnat i barnens

11. ordförråd?)

Oflla dessa sommarlekar föregick på kvällarna eller på helgdagar. Öfver barnen måste delta på ett eller annat sätt i arbetet. De skulle se till snö-syskonen då mor var ute på åker eller äng, de skulle vakta korna eller fåren, plocka bär, lura potatis och mycket annat. Ofta barnen lekte mitt på dagen ansågs inte tillhöra en god ordning.

En såregen lek som mest utövades av pojkar var "pems". Den tillgick på följande sätt: På landsvägen ritades en cirkel ungefär två meter i diameter. Från denna cirkel ritades med jämna mellanrum sträck tvås över vägen. Dessa sträck nummererades med tio närmast cirkeln; tjugo nästa o. s. v. Då skar man en "pems" ^{1 meter} en trädgren med en uppåtstående sidogren. ungefär 15 cm. lång.

12.

Den som skulle spela måste hålla sig inom cirkeln och där sätta fast "pensen" i vägdammet. Sked en k äpp slog han till den upprättstående qvenen på "pensen" som då virvlade uppåt och nu skulle han med ett kvickt slag slå ut "pensen" på den graderade vägen, där sedan poängen räknades ut. Ibland missades slaget, "pensen" föll tillbaka, då blev det ingen poäng. Den som efter ett visst antal slag hade de flesta poängen hade vunnit.

Under sommaren var badet ett allmänt nöje. Barn upp till 12-15 års ålder badade gemensamt. Inga badbyxor förekom. Före badandet skulle man binda näcken, vilket tillgick så att en sten kastades så högt att då den träffade vattenytan blev det endast ett "plopp", inga ringar på vattnet, inget plask. Efter badet borde man äta en kaka

eller en brödbit, detta kallades att äta 'laxet' vilket
var ett medel som skyddade för näcken nästa
gång man badade.

Efter konfirmationen började lekarna
bliva mera dansbetonade. Vintertiden samlades
man i någon lekstuga och där förekom då sådana
danslekar som "Gustavs skäl, Våra vadmål, o. d.

En vanlig lek var 'Fjörta make'. Deltagarna
delades upp i par, en blev utan make eller maka,
detta var tjuren, denne gick bort till någon
partner och bjöd upp. Oflla som kunde sjöng och
parat dansade ut hållande varandra i höger hand.

Men sjöng: "Tjuven Tjuven ska du hete för du
stal min lilla vän, men jag har den ende tiösten
att jag får en ann igen, tror ja, tralla la tror ja
visst."

14.

Den som blev berövad sin partner bjöd upp.

i sin tur och dansade ut på gattet. Flera par kunde på så sätt vara uppe på en gång. Så man dansat ut versen satte man sig och väntade på nästa tjuv. Flera ramsor sjöngs än den nämnda. Ex. "Va ska den på balen göra den som ingen fästma har, bättna är att sitta hemma röka pipa å sega-?". En annan lät så här: "Uggla sitter å sover vem ska väcka den, jo de ska du å ^{ita} min vän vi väcker den med kärleken."

Och så en annan. "När ja reste ner te staden tappade ja min paraply, den hade kistat fem riksdaler å den var nästan ny." Oflo ramsorna slutade med trallen: "För ja tralla la för ja visst."

Även olika slag av ringleksaker förekom, dessa äro numera upptecknade och finna i histhörande litteratur.

15.

Andra leker än ringleksaker förekom. Ex.

öftt buga eller niga för sin käraste: Alla pojkarna gick ut i förstugan. Flickorna stannade inne och fick var och en en pojkens namn. Då släppte en pojke in, han skulle nu buga sig för någon av flickorna, träffade han på den som fått hans namn fick han stanna inne, om inte fick han gå ut igen och en annan släppte in. Då höll man på tills alla pojkarna var inne, sedan blev det flickornas tur att gå ut i förstugan och gå in och niga för sin käraste.

En annan lek var att sitta på undrastolen. En deltagare satte sig på en stol mitt i rummet. Ledaren gick omkring till var och en och i viskande ton mattoz vad underbörande undrade om den som satt på stolen. Det kunde bli glinsor och frågor om en hel del av den sittandes personaler. Då allt var färdigt började ledaren: "En del undrar si

och andra undra så, men någon undra alla mest
om du o. s. v." Då allt var genomgånget fick
den som satt välja vem som skulle sitta näst
det blev då den som vederbörande tyckte var
mest närgången. Egendamligt nog blev ingen
so de sittande arg eller brusade upp för närgången-
heter. Oftt avrundades med skratt. Ofta ta emot
och ge igen var regel.

På sommaren höll man till på närgå-
äng, här lekte ringleten, Gustavs skil, två vadmål
o. d. En lek som ofta förekom var "Sista par ut!"
Deltagarna ställde sig par efter par, en som var
redda ställde sig främst. Då denne ropade "Sista par
ut!" sprang det bakre paret ut på var sin sida
om de framförvarande. Det gällde för den som
ropat att fänga en av dem som sprang innan
de nådde varann. Var det en pojke som ropat

skulle han fånga flickan, var det en flicka skulle
hon fånga pojken. Lyckades fångsten bliva dessa
ett par och fånga ställa sig främst, den som blev
udda & ropade i sin tur ut ixta parat o. s. v.

Om inte fångsten lyckades var det för det springen
de parat att åter ställa sig främst i kån och den
som misslyckades fick på nytt ropa.

Vi har vi den vuxna ungdomens lek.

I någon torpstuga där det var gott om ungdom,
eller där de äldre inte såg på dansen som något
otillbörligt anordnande de unga dans, eller som
det kallades "stueroligt". Tränke fanns det någon
som kunde spela fiol eller klarinett, men om
så inte var fallet, sjöng man danserna. Det borde
vara en ledare, fröjüngare kallades han, som kunde
inleda sången och dansen. De danser som frökorn
18.6. var kadull, vals, polka även kallad polska även

de traditionella qvistars skäl och föra vadmal kunde fräckamma. Detta var på vintern, på sommaren gick denna vid något vägstäl eller på en äng.

Det kunde stundom hända att endast pojkar voro samlade närmastens. Då fräckam sådant som lyfta arm, fingerknök, lyfta mast o. d.

Lyfta mast tillgick så att någon lade sig raklång på golvet eller marken, med benen i kors, en annan ställde sig grenskt över den liggandes smalken, lyfte på denna och försökte resa upp den liggande. Detta kraftprov fräckam ofta.

19.6 Ett röje som de gamle ofta nämnde var "brätegille", eller då linet bråkades. Till detta bjöds trakten ungdomar. Samlingen skedde vid lastun (besten). Under glam och skämt bråkades linet, arbetet avbröts endast av en

hopperast. Öfver konstant betalning var det inte frågan om, men då allt limet var brukt gick ungdomarna hem, fästade sig och böt kläder, ägaren av limet bjöd nämligen på "biötgille" och då blev det smat och dryck och dans i storstugan, eller salen, som det hette här.

19. Ett för vår landsända iäregt möje var majsjungning. Ungdomen samlades på kvällen den sista april, eller som det numera heter Vabbing aften. Man gick från gård till gård och sjöng majvisan. Flera skockar av ungdom kunde vara ute samtidigt, var och en på sitt håll. För sitt sjungande skulle de ha ägg, men även brännvin eller pengar togs emot. Det kunde bli en förvållig mängd av ägg under nattens lopp. Dagen efter delades vad som inhällits, eller anordnades men äggnales nästkommande helgdag, Majvisan Löd.

9e go afton vi som komma är i kunna vi inte de äggen på
 maj vare välkommen, maj vare välkommen,
 7 afton vilja vi gästa här på låten de blanka rits delarna gå
 i sommarn är så ljulig för ungdomen, lindan den bär gröna löv om vintern.

Hjärtan väjer ägg på fat i kunna vi inte de blanka rits delarna gå
 maj vare välkommen, maj vare välkommen,
 7 i äggarnas i pannkake i sommarn är så ljulig för ungdomen:
 lindan den bär gröna löv om vintern.

du hära vi mor uppå golvet gå du hära vi mor uppå golvet gå
 du sätter vi maj i eder vägg maj vare välkommen,
 maj vare välkommen, Han letas efter ägg i vreden må
 i änska var en gäva ägg lindan den bär gröna löv om vintern:
 7 sommarn är så ljulig för ungdomen:

20

of far han är en hederliden maj var välkommen Han hjälper till så gott han kan Samman är så tyvlig för ungdomen	du lyfter vi på vår hatt maj var välkommen of önskar vi en goder natt vinden den bär gärna löv om vänen
---	---

of given oss lite å låtom oss gå maj var välkommen För vi haer ej tid att här längr stå vinden den bär gärna löv om vänen	of soven å soven i goden ro maj var välkommen om tur å lycka haer vi bo samman är så tyvlig för ungdomen
---	--

of tack å tack både för å mer maj var välkommen Den given var både fager å stor samman är så tyvlig för ungdomen	du gänger vi ut från eder gård maj var välkommen of kommer inte igen förän näste år vinden den bär gärna löv om vänen
--	---

A.

Om en gosse eller flicka iuckte fram äggen sjöng
man vionde versen på följande sätt:

Å tack å tack du flicka (gosse), skön
maj var välkommen.

En vacker fästman ^(mör) ska bli din län.

! Samman är så ljuvlig för ungdomen!

Om inga ägg skölles utslät man tack och avskeds-
verserna å sjöng:

Å mor han är en slyna Å far han är en redi stiet
maj var välkommen. maj var välkommen

Han pussa nu både säng å dyna Han ligger å drar se bland byxor å luv.
! Samman är så ljuvlig för ungdomen! binden den för gräna lör om värm.

Åt fira valborgsmässa med eldar fruktam inte på
1800-talet, det tillkom efter sekelskiftet.

Ett annat speciellt röje för sina orter var den 11:e maj. Då böjdes laxfisket i Mörrum. Från när och fjärran strömmade folk till Mörrum för att få se på då laxfisket böjdes och för att roa sig.

Udden se gick motdragarna ut i sina skor för att efter två timmar avläses av andra, och så fort gick fisket till kl. 6 på morgonen, så har det fortgått sen minnes tider. Vid fiskeplatsen var en skubacke kallad "flobacken" och här roade sig ungdomen under nattens lopp. Här var spel och dans, karusell, posittospelen, visföreljare, förtäringar m.m.

Ännu i vår tid reser folk till Mörrum den 11:e maj. Färderna dit går i bil och dansen går på Folkets Parkes parketgolv. Det hela har blivit industrialiserat, men timgel timgel finns fortfarande med tomboles raklilsföreljare, karusellband o. s. v. Fisket hade dock snart läggas ner. Hänsambuden är för litet.

Att matdagningen begynner den elfte maj beror på den kalenderreformen som genomfördes 1753 då stora dagar togs bort. Men fiskarna godkände inte reformen de fiskade den 1:a maj som vanligt, men som blev den elfte maj efter den nya tiden.

Chillemanser firades med midsommarståka. Dansen gick på någon äng tills solen gick upp. Skajsting förekom inte förrän efter sekelskiftet.

Att gå till grannsocknens kyrka var ett nöje som förekom under sina förfäders tid. Här var de unga under de gamlas uppsikt allt gick därpå städad och vändigt till. Utanför kyrkan kunde ungdomen pratas vid, de kunde stå på följande på hemvägen, kanske bli inbjudna i matpartens hem, bestämma om kyrkostäte nästa helgdag o.s.v.

24. Chingst äktenskap har haft sin begynnelse vid dessa kyrkbesök.

Den tredje bröddagen gick den sista av sommarens
brunbaler av stapeln vid Ronneby-brunn. Folk från
ortens långt bortom Ronneby strömmade dit. Dagen
fick därför namnet "fosse brunadan". Ofta åka
i lövad vagn till Ronneby den dagen var ett stor-
artat nöje. Man lejde någon som hade ett per-
bra och flinka hästar, tog mat och dryck med
och under glans, sång och skämt gick färdens i
tidig morgontid till Ronneby. Kanske hade
man någon släkting eller bekant som gjorde sin
värvplikt på Brädåkra lund då kallade man på den.
Framme vid Ronneby låg den så kallade Gräsk-
backen, där var allt vad tänkes kan i marknadsnöje.

Vent på kvällen gick färdens hemåt. Man var
trött och sömrig, men vad gjorde det, roligt
hade man haft!

h.s.

Marknadsbesök var också ett nöje som man inte

gärna försunnade. Alla tjänare skulle ha mark-
nadsfritt. En pojke och en flicka som "furnit"
varann, träffades alltid marknadsdagen, de köpte
då marknadsjivon åt varandra. Tramske köpte han
en silkesduk och en psalmbok till henne, hon
köpte en halsolek, ett par skjortknappar till honom.
Tramske köpte de ringar och förlorade sig. Vidare
gävo de varandra marknadskonfekt, ett sådant
bestod av en stor, flat sockerbit inlindad i silke-
papper med fransade ändar. På konfektet var på-
klistrat en blomma och en pappersremsa med
vers på, och man valde givetvis ut en sådan vers
som passade ett par som lovat varandra tro och
lov. De gick sedan kanske på cirkus, tittade i titt-
skåp, äkte kemisill o. s. v., tills det blev tid för hem-
färd.

Efter marknads tiden kom hösten. Ett och

annat hösttagille med dans fick man kanske
vara med om. Ungdomens nöjesliv blev nu förlagt
inomhus, det blev "lekstua" och "stuerulet" som
föret. Kanske kom man på något jul eller nyårs-
balar där leker och dans förekom. I stort sett för-
flöt vinterns hägtider lugnt och utan större till-
ställningar. Men på kvällen den sista april ljöd
åter majvisan över bygden, bidande sommar
med ljumme kvällen, med dans på ången.

Vad som hittills upptecknats för hän-
föres till 1800 talet. Men slutet av detta sekel
började industriarbetarna göra sig gällande.

Dragspelet kom till och detta blev dansmusikens
instrument. Här och var byggdes dansbanor som
på outytnad benämndes "flake". Några pojkar köpte
ett par lera bräder och spannar och byggde en "flake"
och så gick dansen här till dragspelets Träjärbals,

Botnuståns skjörmanssalser o. d. varje lördags och söndagskväll. Varje manlig besökare betalade 25 öre till delägarna, som sedan avlönade spelmannen.

Blod man fröstig efter dansen fanns lemnad att köpa från en låda vid sidan om 'flaken'.

Vid dessa dansbanor gick det bra för ungdomen att samlas, bondeungdomen och industriarbetaren visade inga avvikelser mot varandra.

En och annan hade givitvis en lommeplaska med brännvin med sig och då dessa blivit allt förmycket anlätade kunde ibland grupp uppstå, men ägarne av dansbanan kunde i de flesta fall avstyra bråket. Den jordägare som upplät platser för dansbanan höll vidare hårt på ordningen. För vi inte beskedliga och ordningssamma så rivas flaken, hette det. Någon polismakt anlätades inte, var det någon som fick

några stängar så fick han finna sig där, det
var att försöka ge igen vid något annat tillfälle.

Vid skuldsnittet hade föreningelinet
börjat spira. I städerna bildades orkestrar, ringar,
gudtempleföreningar m. fl. En sådan förening
kunde i bland på sommaren anordna så kallat
"lusttåg". Föreningen avtalade med järnvägen
om ett extratåg någon passande helgdag. Tåget
kunde kanske gå till Ronneby eller till Ryd i
Småland, båda ställen var brunnorter. På öppna
wagnar sattes säten och runt om vagnarna kläddes
med björkar. Då singlade tåget med musikkår,
i sakta mak genom nejden. Framkomma pub-
lades matinkarna, man dansade, lekte, badade
och allt var fröjd och gamman, tills det blev tid
att åter ångra tåget och i samma snabba takt
åka hemåt.

De första föreningarna av någon betydelse på
landsbygden var godtemplarföreningarna I. B. G. F.

I kyrkbyn, stationsambället, eller annan tätbyggd
ort samlades några hantverkare, arbetare och bond-
söner och bildade en loge. I början höll man
möte i hemmen, eller, där tillåtelse kunde erhål-
las, i något skolkhus. Då småningom fick man
lite vind i segeln och kunde bygga egen för-
eningslokal. Många medlemmar uppoffrade
både tid och pengar för lokalens tillkomst.

Man kunde nu anordna fester, frukning, paket-
auktioner, amatörteater m. m.

20. Ofta bliva inskrivna som medlem i en godtemp-
larloge var förenat med en hel del ceremonier. Den
matlaga av yttre dörrvakten och födes in i förum-
met, där två systrar eller bröder (medlemmar kallade
varandra så) tog novisens händer i sina, och inre

dörrvakten släppte in dem i salen. Vid ett bord
satt logtemplaren, sekreterare och kassör, övriga med-
lemmar sitta runt om i lokalen, var och en med
regaler på altarna. Den nykomne föder fram till
bordet, logtemplaren lärte upp logens regler och den
nye medlemmen fick avge nykterhetslöftet.

Då blev han delgiven ordens herrliga tecken vilket
bestod i, att om han ville söka en meningssfrände
i någon folksamling, på resa eller annorstädes,
skulle han stryka högra handens pekfinger över
högra ögonbrynet, såg han då någon som gjorde
samma tecken över vänstra ögonbrynet så var
denne godtemplare, han skulle även själv besvara
med detta vänstra tecken, då han såg någon som
gjorde det högra, då vinkade logtemplaren ett lösen-
ord som han aldrig fick uppa för någon, detta lösen-
ord skulle han vinka till yttre och inne dörrvakterna

da han infann sig vid kommande möte. På häng-
des regalen grä och därmed var vederbörande med-
lem i Lagen.

Godtemplarlogen var till stort gagn för bygdens
folk, den utnyttjades till fester och dans, föreläsningar
o. d. till även andra än godtemplare. På kunde ses
någon hyra lokalen för visandet av "ljusbilder".
Med en enkel projektionsapparat och en flödande
salgiva kunde en kvälls underhållning bli rätt
så givande. Sedan kom filmen till, eller som det då
kallades "levande bilder".

Logen arbetade vidare för spridning av tidningar
och tidskrifter och med tiden kunde ett litet biblia-
tek stå till medlemmarnas tjänst. Många ungdomar
fick genom lagens arbete lust för vidare förkovnen
och studier.

24.

Och bildade även ungdoms avdelningar där barnen

Kunde samlas och roa sig under någon äldre
mullens ledning. Barnfester förekom ofta.

Tack vare lojen kunde ungdomen ofta
samlas under den kalla vintern till samkväm
och nöjen. Härlusten bland de unga började spisa.

I enstaka familjer hade under 1800 talets senare
del tidskriften "Förn och Otän" gjort intåg, men i
början av 1900 talet blev, förutom ortstidningen,
offrens Familj-journal med romanbiblioteket På
Liediga Hinder, aftonbladets halvveckouppslaga med
Barkiga Blad, Skanska Dagbladet med lördagsläsning-
en Hemmet m. fl., allt vanligt i landsbyggens
stugor.

33. Hur omfattande godtemplarsrörelsen var kan belägas
med antal lojer i hvarande kommun oftare med
ungefär 5000 medlemmar, här fanns i början av 1900
talet inte mindre än sex lojer, alla med egna lokaler.

I en tid då umgänget med brännvinet var en daglig företeelse var godtemplarsörelsen av stor betydelse för folkets idella och kulturella fostran.

Industrins utveckling gjorde att industriarbetarnas skara växte. Med tiden bildade dessa fackföreningar, som i början av 1900-talet började bilda folkparker. I början hade dessa en hård konkurrens från godtemplarsörelsen och "flakarna", men med tiden blev cykeln varss man och kvinnas egendom, avståndet förkortades och föreläsningarna på bättre musik, bättre dansgata, artistuppträde gjorde att de andra nöjesställen komna i skymundan.

84. Tonen och andan i folkparkernas organisation var ju socialistisk detta gjorde att många ungdomar som hade en annan samhällssikt såg sig om efter andra nöjesställen. Hantverksföreningar och bondeorganisationerna byggde därför här och

lokaler för deras ungdomar, där dessa fick roa sig.

Denna uppdelning av ungdomen tycks i vår tid vara på väg att försvinna. Henselbygden ungdom flyttar till tätorterna och deras politiska åsikt ändras.

Folkparkerna i de små samhällen står nu i sin tur att försvinna. Bilen bär ungdomen till den exklusiva, privatägda nöjesindustrin, där dansen går till toner och rytmer som är främmande för den äldre generationen.

Hä har ungdomens nöjesliv förgått från torpstugans knaggliga brädgolv, från ängens gräsmatta, till våra danssalongers glänsande parkett.

De giftasuckerna av bondeklassen såg helst att deras partner var av samma stånd. Om hen eller hon var från en annan by eller socken gjorde ingenting. Ekonomisk likställighet var

det viktigaste. Jäklern borde vara ungefär lika.
Om någon gick kunde det hända att en duktig dräng
eller piga blev gift med bondens dotter eller son.
detta var dock sällsynt. Ofta gångr hände att
pigam blev med barn, där någon av gårdslänarna
var barnafar. I de flesta fall gjordes saken upp
med en summa pengar åt pigan, som sedan
själv fick sörja för barnet. Ofta förekom det i
särval både som i den oberutna klassen, att
barnafadern smet iväg till Amerika.

Även om föräldrarna inte hade laglig rätt att
förhindra ett äktenskap, var deras utlåtande av
stor betydelse. Deres stöd under den första tiden
av äktenskapet var ju alltid en tillgång att
räkna med.

36. De de unga blivit överens, köpte de ringar och
förlovade sig. Hanske blev det en liten kaffeljudning

i någon av kontantbenternas hem, men ofta lät
man ringas i all tysthet och så var saken klar.
Ett år eller bäst två borde förlovningen vara.
Någon gång hade de unga gått äktenskapet i
förväg, då blev det förloving och giftermål i
all hast. Föräktenskapliga förbindelser var inte
väl sedda, men blev slutet giftermål, var man
bäjd att släta över.

Efter förlovingen började de unga samla
till bröt. Flickan värde, syddes lakan o. d.,
virkade dukar o. s. v. Gemensamt sparade de till
mål, husgeråd o. d. Pojken, om han var av
bondestånd fick kanske övertaga sin eller flickans
fädermegård, om inte såg han sig omkring för
köp av någon annan. Var pojken oerutten sökte
han rätt på en toptlägenthet där han kunde bygga
en stuga, eller fick de hyra in sig någonstans

där en ledig kammare stod till buds.

Hemgift frökorn, den kunde i forna tiders
bondestånd utgöras av kreatur och betrag även
en eller annan silversked kunde frökamma.

Silverskedar var nämligen forna tidens spar-
bank. Då flera barn fanns som kanske framdeles
gifte sig torde en förteckning över hemgifterna
ha upprättats.

Den obesuttna klassens barn kunde nog inte
räkna med någon hemgift, men en torpsmor
hade nog ändå något i klädeskistan att ge en
dotter eller son.

38. Då fanns det de som inte hade mer än vad
de gick och stod i, men ändå tog Gud i
hägen och gifte sig. Hemmet blev till att börja
med en backstuga eller någon annan bostad
av enklaste slag. Stod hälsan bi och de unga

tog i akt de möjligheter som bjöds, kunde lycken
även här slå ut i full blom.

Genkring skuldskiptet gick en ström av
ungdom över till Amerika, många gavs av
äventyrlust, andra för att förvärva så mycket
att de kunde vända åter och slå sig ner i hem-
bygden med något eget företag.

Flickorna kommo sällan tillbaka för att stan-
na. Stigen gick då de gift sig med en lands-
man kunde de återvända för gott. Chänga flic-
kor gav sig till industrien, isynnerhet till
textilfabrikerna. Barnakullarna voro stora 5-6-7
barn och fler, var inte sällsynt. Det blev inte
plats för alla i hembygden.

39. Skuldskiptets ungdom var väl varken bättre
eller sämre än andra tiders ungdom, men i
jämförelse med vår tid voro de nog mera

ansvarsmedvetna. Vidant som raggare fanns
inte, man hade respekt för annans egendom,
stöld betecknades som mycket neddättande.

De pengar som förtjänades räckte inte till
för något större svirande, de måste använ-
das till kläder o. d.

Trygghet bland flickor förekom sällan.
En flicka som uppträtt berusad skulle sätta
en fläck på sin vandel, kanske inte moraliskt,
men hon skulle fått ett skimmer av läje över
sig för all framtid.

M. 16057:42
FOLKLIVSARKIVET
LUND

avg. saknas

Äng i Grimsmåla, Ringamåla socken, 2 mil
norr om Karlshamn. Generationer ungdom har
här lekt och dansat. Stenen i mitten var
spelemannens plats.